

**ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ
МАТЕРІАЛИ ПРО
Є. МАЛАНЮКА**

ПОЕЗІЯ ВИГНАННЯ

І. Дзюба

Однією з особливостей української культури є те, що вона значною мірою розвивалася поза межами України, яка втратила свою державність і опинилася в становищі колонії. Культура всякого колонізованого народу втрачає повноту і цілісність, українську ж прямо переслідували і забороняли. Внаслідок цього діячі її змушені були шукати і почасти знаходили можливість для творчої роботи деінде, насамперед у метрополіях. Так виникли до революції вогнища української культури, книгодрукування, наукової та публіцистичної думки в Петербурзі, Будапешті, Відні, Варшаві, Празі. Крім того, протягом кількох десятиліть у ХІХ і ХХ століттях Галичина з її серцевиною Львовом відігравала роль “українського П'ємонту”.

Після революції та громадянської війни, з утворенням Української РСР, культуротворчі сили нашого народу дістали могутній державний стимул, і вперше в історії після доби Київської Русі та визвольного руху ХVІІ століття з'явилася можливість об'єднання всіх цих сил на рідному терені. Однак сталінський тоталітаризм, перетворивши Українську соціалістичну державу у фікцію, позбавив наш народ цієї можливості, а сталінська політика геноциду, крім усього іншого, поклала край тій політичній переорієнтації в бік симпатій і тяжіння до Радянської України, яка почала була окреслюватися в 20-і роки серед української еміграції. Отож і далі українська культура, українська література творилися і в різних осередках поза Україною, розвиваючись неоднаково, ідучи розбіжними шляхами.

З-поміж цих осередків найважливіші були в Празі,

Варшаві, Парижі, Берліні (питання про Галичину і Львів - окреме, особливе, бо це все-таки українська земля, хоч і під тимчасовою владою Польщі). Коли ж говорити про поезію, - а саме про неї буде в нас мова, - то найбільший внесок у неї зробили празька група (Олег Ольжич, син О. Олеся; Олена Теліга, Юрій Дараган, Леонід Мосендз, Максим Грива, Олекса Стефанович, Оксана Лятуринська, Галя Мазуренко, Микола Чирський, Степан Масляк та ін.), варшавська група (Євген Маланюк, Юрій Липа, Наталія Ливицька-Холодна та ін.).

Після другої світової війни нова хвиля української еміграції також несла з собою чимало інтелігенції, зокрема творчої. Тут не місце заглиблюватись в питання про характер і мотиви цієї еміграції (тим більше, що в кожному окремому випадку вони свої, індивідуальні). Варто лише зауважити, що далеко не всі з тих, хто опинився на Заході, тікали як прислужники німецьких окупантів. Були й просто політично дезорієнтовані, були налякані сталінським терором і геноцидом проти українського народу, були ті, хто чудом уцілів у сталінських концтаборах і не хотів потрапити до них удруге, були й вивезені окупантами силоміць. Для нашої розмови важливо те, що протягом кількох десятиліть українська діаспора в країнах Західної Європи, в Канаді, США, Австралії, країнах Південної Америки створила значні культурні, наукові, мистецькі цінності. Можна порізно ставитися до цих цінностей та до їх творців, але насамперед їх треба знати. Бо сьогодні без такого знання немає повноцінного уявлення про українську національну культуру взагалі. І не може бути повноцінного її розвитку, - як з погляду нагромадження творчого потенціалу, так і з погляду подолання дотеперішньої духовної ізольованості від світу.

Як знаємо, українські друковані органи починають робити перші кроки в цьому напрямку. Заслугує підтримки і ініціатива журналу "Прапор" - систематично знайомити читача з українською поезією, створеною на еміграції. Ознайомлення це вирішено почати з Євгена Маланюка. Вибір, треба сказати, тяжкий. Але, мабуть, і слухний. Бо саме на прикладі цього видатного поета і есеїста - одного з найталановитіших і найяскравіших в усій нашій літературі ХХ століття - можна побачити і складність цієї проблеми, і втрати, яких зазнала наша культура, і спотвореність долі багатьох її жерців.

Євген Маланюк народився 20 січня 1897 року на Херсонщині. Закінчив реальне училище в Єлисаветграді, де навчалися в різні часи Садовський, Саксаганський, Є. Чикаленко, Ю. Яновський. Потім навчався в Петербурзькому політехнічному інституті. З початком першої світової війни був мобілізований до царської армії, закінчив Київську військову школу. В 1917 році - сотник армії Української Народної Республіки. 1920 року опинився на еміграції, 1921 - разом з іншими вояками УНР був інтернований у військовому таборі в Каліші. Там заснував, разом з Юрієм Дараганом, журнал "Веселка" (1922-1923). Деякий час жив у Чехо-Словаччині, закінчив Подебрадську Академію, а далі працював інженером у Польщі, переважно у Варшаві. Помер 16 лютого 1968 року в США.

Євген Маланюк як поет, публіцист, есеїст активно співпрацював у "Літературно-науковому віснику", у журналах "Ми" (деякий час), "Вісник", "Студентський вісник", "Студентська думка" та ін. За життя вийшли такі його поетичні збірки: "Стилет і стилос" (Подебради, 1925); "Гербарій" (Гамбург, 1926); "Земля й залізо" (Париж, 1930); "Земна Мадонна"

(Львів, 1934); “Перстень Полікрата“ (Львів, 1939); “Вибрані поезії“ (Львів-Краків, 1943); “Влада“ (Філадельфія, 1951); “Поезії в одному томі“ (Нью-Йорк, 1954);, “Остання весна“ (Нью-Йорк, 1959); “Серпень“ (Нью-Йорк, 1964); поема “П’ята симфонія“ (Нью-Йорк, 1953). Частина його літературно-критичних, культурологічних, публіцистичних статей та есеїв зібрана в книжках: “Нариси з історії нашої культури“ (Нью-Йорк, 1954); “До проблеми більшовизму“ (Нью-Йорк, 1956); “Малоросійство“ (Нью-Йорк, 1959); “Illustrissimus Dominus Mazera“ (Нью-Йорк, 1961); “Книга спостережень“ (том I, Торонто, 1962; том II, Торонто, 1966). Навіть така скупа довідка дає деяке уявлення про масштаби творчості Євгена Маланюка, хоч повністю його творча спадщина ще не зібрана.

Поезія Євгена Маланюка народжувалася в середовищі української політичної еміграції, що поразку УНР і встановлення Радянської влади на Україні сприйняла як національну трагедію і втрату державності. Тому те глибоке почуття любові до України, яке і надає пекучої сили Маланюковій поезії, злиюване з болем і тяжкою гіркотою. Але в Маланюка немає розпачу, немає сліз і плачів. Як немає і каяття чи скепсису, критичного аналізу власних позицій чи будь-якої “зміни віх“ - з огляду на очевидні й отверезливі історичні реальності: немає нічогосінько з тих ідейних вагань і сум’яття, з тих психологічних комплексів, які цілком природні для всякої політичної еміграції, особливо після нищівної поразки. Маланюк немовби відчуває себе покликаним дати своїм однодумцям якусь емоційну і містичну компенсацію в поетичному слові за цю поразку.

Напружений, незломно гордий,
Залізних імператор строф -
Веду ці вірші, як когортъ,
В обличчя творчих катастроф.

Його зятятість - не лише своєрідна гординя вигнанця. І не лише щось дотичне до філософського стоїцизму. Він намагається знайти для неї історіософські підстави, звертаючись до буття України у віках. З доби княжої (“Варязька балада“, “Варяги“ та ін.) і доби козацької намагався вивести уроки лицарства і державнотворчої волі на сучасність і майбуття, висоту державного ідеалу (поема “П’ята симфонія“ та ін.), А нездійснення цього ідеалу, причину поразки він вбачає не в хибності самої боротьби, не в розходженні з соціально-політичними прагненнями народу (до такого розуміння справи схилилося навіть чимало емігрантів, у тому числі й провідників УНР - від М. Грушевського до В. Винниченка), а в бракові волі, в органічних хибках України як історичного суб’єкту. Звідси болісна роздвоєність образу України в поезії Є. Маланюка. Вона для нього - то “Степова Еллада“, “антично ясна“, що сниться йому “на пісках емігрантських Сахар“, то, навпаки, “Чорна Еллада“, “не Еллада Степова, лиш відьма сотниківвна, мертва й гарна, що чорним ядом серце напува і опівночі воскресає марно“; то Марія, “Мадонна Диких Піль“, що має породити “припонтійським степам степового Месію“, - то Анти-Марія, зваблива зрадниця Кармен, покритка Катерина, “повія ханів і царів“:

Лежиш, розпусто, на розпутті,
Не знати - мертва чи жива...
... Хто ґвалтував тебе? Безсила,

Безвладна, п'яна і німа
Неплодну плоть, убоге тіло
Давала кожному сама.
Мізерія чужих історій
Та сльози п'яних кобзарів -
Всією тучністю просторів
Повія ханів і царів.

У всіх великих патріотичних поетів світу, від Міцкевича до Шевченка, від Петефі до Гюго, від Ботева до Марті сила любові до Батьківщини сполучалася із силою гніву супроти її рабських комплексів. Але в Маланюка гнів має відчутний присмак роздратування й зневаги до “плебсу”, який виявився, мовляв, негідним своїх лицарів. Тому при всій близькості цих Маланюкових мотивів до Шевченкових гнівних проклять Україні - вчувається і деяка внутрішня відмінність. Шевченко і в гніві своєму залишався часткою свого народу і брав на себе всю його істоту і всю спокуту, а Маланюк інколи виступає як зверхній судія. Не випадково він солідаризувався з Кулішевим: “Народе без пуття, без чести, без поваги” (в поезії “Куліш”), і взагалі в його ідейно-естетичних орієнтаціях Шевченко трохи “скоригований” Кулішем, який “вигадував” залізний стиль нових універсалів“...

Певну своєрідність вносить Маланюк і в розроблене ще Лесею Українкою, сповнене політичних алюзій, історіософського метафоризму протиставлення Греції з її гуманістичною культурною спадщиною - великодержавному Римові з його асиміляторськими апетитами. У Маланюка Степова Еллада тяжіє не так до власне гуманістичної Еллади, як до християнсько-імператорської Візантії, і він раз у раз скрушно питає: “Куди ж поділа, Степова Елладо,

гічні, мистецтвознавчі, літературно-критичні есе Маланюка, з якими він активно виступав у періодиці. Однією з постійних для нього тем була шевченківська. Варто згадати також статті про Хвильового, про Чупринку, про літературний процес 20-30-х років на Радянській Україні, за яким Маланюк пильно стежив. На цих його статтях лежить печать неприязного ставлення до Радянської України, але багато конкретних спостережень і цікаві, і слушні, і часом виявилися прозорливими.

В українській радянській літературі 20-х і особливо 30-х років стало обов'язковим ритуалом з кожного приводу і без усякого приводу ляяти Маланюка, називаючи його фашистом і ставлячи в один ряд із Донцовим. У такий спосіб мусили адресуватися до Маланюка П. Тичина і М. Рильський; Я. Савченко назвав його "духовним Квазімодо"; як про фашиста неодноразово говорив про нього і Микола Хвильовий. Це було в той час, коли і про самого Хвильового вже говорили не інакше як про фашиста, та й не тільки про Хвильового. Вже сама ця обставина засвідчує міру "об'єктивності" в таких кваліфікаціях. Проклять на адресу Маланюка вимагали як алібі. За цих умов ритуальна фраза: "під цим твором підписалися б українські фашисти типу Донцова й Маланюка" (або "під цим твором підписався б фашист Маланюк") - була найстрашнішим і незаперечним звинуваченням, дарма що позбавленим будь-якого реального змісту.

Сьогодні ми потроху визволяємося з-під гіпнотичної влади злочинно-пропагандистських стереотипів і державної маячні. Наближаємося до об'єктивного судження про речі складні й суперечливі; навіть коли вони для нас неприйнятні, вони потребують об'єктивного поцінування. Правда, для цього нам ще бра-

кує... "дрібнички": знання, насамперед знання текстів. Тут ми робимо лише перші кроки. Але з чогось треба починати.

І може, ознайомившись із Маланюковою поезією в повному її обсязі, побачимо, що дразливі політичні моменти вже втратили свою злободенну неприйнятність, а натомість на перший план виступає неминуща душевна справжність його поезії.

Вона залишається пристрасним свідченням про драматизм історичної долі України. Вона доносить і до прийдешніх поколінь біль і тугу вигнання, всю гаму пекучих почувань, викликаних утратою України, досмертною відлученістю від неї. І муку любові й гніву. І включеність усього цього в духовний максималізм самонастановлення, в етичний світ, означений висотами християнських святощів, у суворо-благоговійне сприйняття космічного буття. Маланюкова поезія залишиться і доказом суворої сили українського слова, його здатності бути не лише мелодійним, ніжним, барвистим, гнучким, вигадливим, - а й безжально-точним, пружним, лапідарним, його здатності бути згустком волі й думки, що концентруються в пекуче почуття.

Майбутні історики української літератури побачать Маланюкову творчість на одному з полюсів того стильового пласту української літератури, інші координати якого означені протиставними щодо Маланюка іменами Хвильового, Яновського, Бажана.

"Прапор" № 1, Харків, 1990, с.131-136.

ДО "РЕАБІЛІТАЦІЇ" ЄВГЕНА МАЛАНЮКА

І. Качуровський

У сорок сьомому числі журналу "Україна" за 1989 рік вміщено статтю про Євгена Маланюка, яку написав чеський україніст Мікулаш Неврлий, а також добірку Маланюкових віршів.

Цілих шість десятиріч українське письменство по західний бік радянських кордонів було для читача на нашій Батьківщині ніби зворотною стороною місяця, про яку знаємо, що вона - є, але бачити її не можемо. Об'єктивно-наукових розвідок про цей таємничий світ не було, а газетна публіцистика населяла ці незвідані регіони якимись дракоподібними істотами.

Щойно від вісімдесят сьомого року справа кардинально змінилася: журнали на Україні розпочали систематичне ознайомлення читацтва із тими здобутками нашої культури, котрі дотепер були для цього читацтва, кажучи словами Рильського, "по другий бік межі". Перед тут веде, безперечно, журнал "Україна" з його стодвадцятитисячним накладом.

Про Святослава Гординського, Юрія Клена, Олега Ольжича, нарешті - про Євгена Маланюка статті для цього журналу написав Мікулаш Неврлий, про Мойсея Фішбейна та Олену Телігу - Леонід Череватенко.

Повернення (чи "воскресіння" - як каже автор статті) Євгена Маланюка слід вважати не тільки літературною (як у більшості названих "повернень"), а також і політичною подією.

У Маланюковій поезії можна виділити, як мені здається, чотири основні струмені, котрі то сполучаються, то відокремлюються один від одного. Це інвективно-історіософічна, ностальгійна, інтимна (з

мотивами любови й дружби) та релігійно-містична лірика.

Упорядник журнальної добірки Мікулаш Неврлий дав переважно зразки емоційно-напруженої, волонтаристичної лірики, яку я щойно назвав “інвективно-історіософічною“. Для тих, хто не читав журналу, наведу ще одну поезію цього типу:

Не хліб і мед слов'янства: Криця. Кріс.
Не лагода Еллади й миломовність:
Міцним металом наллята безмовність,
Короткий меч і смертоносний спис.
Щоб не пісні - струмки музичних сліз,
Не шал хвилевий - чину недокровність, -
Напруженість, суцільність, важкість, повність
Та бронза й сталь - на тиск і переріз.
Бо вороги не згинуть, як роса.
Раби не можуть взріти сонця волі, -
Хай зникне ж скитсько-еллінська краса
На припонтійським тучнім суходолі.
Щоб власний Рим кордоном вперезав
І поруч Лаври - станув Капітолій.

Таким закликам до національної повноцінності Євген Маланюк завдячує те, що його творчість у сталінську й післясталінську добу вважалася політично небезпечною. Саме цим можна пояснити той факт, що, десь у перші повоєнні роки, Вишинський вимагав видачі, як буцімто “військових злочинців“, трьох українських діячів: Євгена Маланюка, Миколи Сліпченка та Володимира Кубійовича, себто по одному визначному представникові від кожного прошарку нашої інтелігенції: Маланюка - від першої, “уенерівської“ еміграції, Сліпченка - від другої, Кубійовича - від Західної України.

Маланюк жив тоді в Регенсбурзі, в Баварії. Чи то він сам, чи хтось з редакторів намагався замилити очі репатріаторам, що полювали на втікачів, тільки його поезії друкувалися тоді з позначкою з “по-смертної спадщини”.

Але я щойно згадав ностальгійну лірику Євгена Маланюка. Мені здається, що коли до першої еміграції, яка складалася значною мірою з колишніх вояків української армії, найбільше промовляла воїннича постава маланюкового поетичного волонтеризму, то для другої еміграції куди сприятливішою була його опоетизована туга за Батьківщиною:

Несу отут страшний свій іспит
І знаю, що життя мине.
І мати, сидючи на призьбі,
Вже не вичікують мене.
Давно Євгена поминає
Заупокой старенький піп.
За весною весна минає
Під запашне зітхання лип.
Все далі висиха Синюха,
Й линя її весела синь.
А вітер заголосить глухо
І пролітає в далечинь.
Сиріє стріха під дощами,
Вже й хата стала нетривка,
І мати слухають ночами
Бронхітне гавкання Бровка...

Третій струмінь Маланюкової лірики - його інтимні, переважно любовні, подеколи забарвлені еротикою вірші, - також здебільшого виливається у формі спогадів (тут можна говорити про якість, ледве помітне споріднення з лірикою спогадів Во-

лодимира Сосюри). Ось одна з таких поезій, писана за кілька років до смерті:

Куйовдить вітер срібний струм осик,
І похливе листя щось лепече,
Мов немовля настрашене...

І зник

Ворожий світ.

... Твої рожеві плечі
Ростуть над плесом теплої ріки -
Живий кораль, тропічна анемона,
Гарячий полоз повної руки,
Жемчужна мушля випуклого лона.

І ще, і ще... Та як тепер шукати
Тих барв, секунд нестримане стаккато.

Нарешті, останній, четвертий і, мабуть, найслабший струмінь Маланюкової поетичної творчості - його вірші релігійно-містичного змісту.

Все здавалось, що там, за селом,
Під горбом, біля того хреста,
Легкий вітер торкнеться крилом,
І ми раптом побачим Христа.

Теплий день кликав далеччю піль,
Мріяв обрій в гарячій імлі,
І якийсь нерозгаданий біль
Почувався в зітханнях землі.

Так, як завше, шуміли жита,
Коливались колоссям важким.
Ми самотньо дійшли до хреста,
Не зустрівшись ні з ким.

Але там, де над морем ланів,
Розійшлась лазурева блакить,
Його білий хітон прояснів
І розтанув над обрієм вмить.

Разом на Заході вийшло вісімнадцять книжок Євгена Маланюка: дванадцять збірок поезій (в тому числі - дві книжки вибраного) та шість - статей і есе. Видати загальну підсумкову книжку, котра б охопила всю Маланюкову поезію, еміграція досі не спромоглася. І ми тут чекаємо: чи не спроможеться перебудова?

З рукопису, що його 1989 р. вислала
"Вільна Європа".

Уривки з літературно-критичних праць про Є. Маланюка

Богдан Бойчук ("Слово", Збірник 3, Нью-Йорк, 1968).

Розвиток сучасного мистецтва йшов двома головними дорогами: традиційною і модерністичною. Між цими основними шляхами існує багато менших стежок, які перетинають одну чи другу (а то й обидві) головні дороги. Цей основний поділ мистецьких напрямків не виняток, ані привілей виключно нашої доби, - він існував так довго, як довго живе в людині прагнення пізнати, відкрити невідоме і як довго живе в ній любов і прихильність до створеного, відомого, близького. Різниця хіба в тому, що модерністичні напрями нашої доби далеко сильніші, домінуючі, і в той же час болючіші й більше спазматичні. Причиною цього є, мабуть, те, що людина не має віри в те, що наступні покоління поглиблюють чи завершать почате нею сьогодні. Вона сама, і тільки вона, мусить шукати, знаходити і завершувати. Крім того, у підсвідомості, чи навіть у свідомості її, завжди присутнє почуття можливого духового спорозуміння і почуття можливої зустрічі, в кожній годині, із смертю. Тож психічна настанова сучасної людини така, що вона кожного дня, кожної хвилини, свідомо того, що її творче існування, її творче життя дуже коротке. І цим можна частинно пояснити нервовість і поспіх наших творчих процесів. У цьому інтенсивному нуртуванні живуть побіч явища протилежних полюсів...

Поетичний шлях Маланюка не вливається і не йде навіть паралельно ні з традиційним, ні з модерністичним напрямками; він часто наближається, навіть перетинається то з одним, то з другим, - щоб опісля знов відійти і продовжувати окремо. Коли глянути

поверхово, то творчість Маланюка легко зарахувати до традиційного, навіть класицистичного напрямку, особливо тоді, коли поезію неправильно ототожнюється з версифікацією. Бо ж Маланюк строго дотримується правильної метричної системи віршування, строфіка його теж приблизно традиційна, такі ж музична інструментація, рими і т. д. Але, глянувши уважніше, бачимо, як майже в кожній строфі Маланюк розриває всякі встановлені норми. Навіть ритміка його міняється відповідно до вимоги кожної поезії, він уміє акумулювати потрібні ритмічні вольтажі, доводити до розряджень, щоб витворити ефект катаклізму, трагедії, болю. Це робить його ритміку гранчастою, твердою. Ще більше розриває Маланюк всякі норми своєю метафорою, своїми образами і тим несхопним ні в які формули, що є правдивою суттю поезії.

Богдан Кравців ("Сучасність", ч. 8/92, Мюнхен, 1968)

У літературній критиці Євген Маланюк відомий під багатьма визначеннями. "Поетом апокаліптичних літ" полюбляв називати цю провідну постать "вісниківської квадриги" редактор повоєнного "ЛНВ" і "Вісника" Дмитро Донцов, зараховуючи його водночас до "трагічних оптимістів". Про Євгена Маланюка, як "поета епохи", писав Володимир Державин. "За державну бронзу" Є. Маланюка говорив й автор цієї статті у доповіді з приводу 30-ліття літературної діяльності поета. Такий же Євген Маланюк і в оцінці репрезентантів сучасної молоді поезії: про його "вогненний голос, що між нами", пригадував Богдан Рубчак (в "Овіді", квітень 1957), "майстром залізного слова" визначав його

Богдан Бойчук (в "Українській літературній газеті" за лютий 1957).

Проте ж, як це звичайно трапляється з літературно-критичними оцінками, усі ці визначення надто вузькі і односторонні. Вони не охоплюють усього широкого діапазону поетичної творчості Євгена Маланюка. Так само, як Шевченко був не тільки автором "Посланія", "Кавказу", "Великого льоху", сповнених глибокого патосу подражаній старозавітнім пророкам, але й автором чудових циклів невольничої лірики; так само, як Франко не тільки автор "Камелянів" та "Мойсея", але й "Зів'ялого листя", так і Євген Маланюк - матиме місце в історії української поезії не лише як "залізних строф імператор", автор "Стилета і стилоса", "Землі й заліза", "Влади", але й як ніжний поет-лірик, автор елегійної "Прощі", задивлений у молодість "Останньої весни" і зрілого поліття "Серпня"...

Свідомим перековуванням поетичного слова в бронзу й залізо були й видавані Євгеном Маланюком у перші десятиріччя його літературної діяльності збірки віршів: "Стилет і стилос" (Подебради, 1925), "Гербарій" (Гамбург, 1926), "Земля й залізо" (Париж, 1930) і видана вже на еміграції в США "Влада" (Філядельфія, 1951). Вони були "цілеспрямовано ударними" не лише за назвами й за змістом вміщених у них віршів. Відповідно до настанов донцовського "ЛНВ" і "Вісника", прийнятих і дотримуваних беззастережно автором, він пильно вилучав з них у той час усе, що не підходило до них своїм настроєм чи мотивами.

Ліричний струм у цих ранніх, конструйованих за певною настановою збірках Євгена Маланюка майже відсутній. Якщо цей струм інколи і проривався, то обмежувався здебільшого мотивами щирої й ніжної

туги за батьківщиною, висловленими болючим запинанням у циклі віршів “Чужина” у збірці “Стилет і стилос”...

Основного зламу в поетичній творчості Євгена Маланюка довершив катаклізм другої світової війни. Вирваний із місця свого перебування і професійної праці, відірваний від родини - дружини й сина, кинутий на еміграцію, він почав відкривати себе читачам як лірик. Підкреслюємо: не знаходить себе як лірика, але відкривати, доводити, що ліриком він був і залишався навіть в роки “спізнилої, ретроспективної мудрости”.

Найбільш показова з цього погляду і найменш відома читачам і критикам сьома Маланюкова книга поезій п. н. “Проща”, включена до його зібраних “Поезій в одному томі” (Нью-Йорк, 1954, стор. 209-308). Ліричний струм у цій збірці виявив себе з найбільшою силою й повнотою, він перемагає усю “скудність” й “ослабленість мелосу”. Зібрані в цій книжці вірші писані не тільки в тривожні роки війни (1943-44) й пізніші роки еміграції в Європі і в США. У великій мірі це вірші поетової молодости, раних років його поетичної творчости...

Надруковані в збірці “Остання весна” великі цикли ліричних віршів “Зустрічі” й “Остання весна” переважають своєю мистецькою вагою перший із вміщених у ній цикл громадсько-публіцистичних віршів “День гніву” і лірично-епічний спогад “П’ята симфонія”. З такою ж стихійною силою проривається ліричний струм і в циклі віршів 1954-63 років п. н. “Серпень”, що дав назву останній прижиттєвій збірці поезій Євгена Маланюка (видана у в-ві Нью-Йоркської Групи 1964 року), й у віршах з циклу “Лютий”, що увійшов до десятої, переданої автором в-ву “Сучасність” збірки поезій, п. н. “Перстень і посох”.

Тема ліричного струму в поетичній творчості Євгена Маланюка тут тільки заторкнена. Вона, як і всі інші аспекти його поезії, вимагає ширших досліджень, які допоможуть показати цього великого поета в усій його багатогранності й неповторності...

Юрій Шерех з рецензії на зб. "Влада" ("Сучасність", 1978).

Полемізувати з поезією, навіть коли вона наскрізь історіософська, - марна річ. Ніколи публіцистика не переможе поезії. Можна приставати чи не приставати на Маланюкову концепцію історії України і її степового прокляття, але тільки поет - сам Маланюк чи інший - може подолати цю концепцію. Тим часом у нас нема поета з не менш виразною, але іншою історіософською концепцією, і це одна з причин, чому Маланюк м у с и т ь бути прийнятий. Бо ж ані богоборство Осьмачки, ані примружено-найхристиянніша кроткість Барки не дають ключа до історичної долі нації, лишаючися в сфері індивідуального. А індивідуальне, хоч би й помножене на мільйони індивідів, ще не стає національним. Стан такий, що тільки Маланюк сьогодні в нашій поезії може піти далі від Маланюка.

І навіть більше: ніхто не може повести його за собою і ніхто не спроможний указати йому дороги, хоч би декому його путь і здавалась бездоріжжям. Бо, поза всім іншим, ясно, що Маланюк в українській поезії, не ставши, може, імператором залізних строф, став майстром - і в значенні німецького Meister, і в значенні французького maître. "Влада" рекомендована читачеві як збірка передвоєнних поезій, що під час війни пролежала в німецькій цензурі. Не

знати, чи поет робив нові штрихи і викреслення по війні, але правда незаперечна, що в збірці маємо Маланюка, яким він хоче бути сьогодні і яким він був учора. Клясицистичний Маланюк, рількеанський Маланюк поезій, публікованих останніми роками в журналах, лишився поза межами збірки. Що ж, коли поет хоче бути таким, ми змушені прийняти його таким, бо не можна його не прийняти. Не з уваги на його стаж і заслуги - наша суспільність не звикла до пошани заслуг, - а з уваги на ролі і права поета поміж Іванів Івановичів - однаково в розумінні Хвильового чи самого ж Маланюка. Не хотілося б тільки, щоб позиція протиставленості суспільству Іванів Івановичів визначала поезію, хоч би і за принципом контрасту...

Першого Маланюка можна сяк-так, при великому бажанні, убити в "поети доби", - але другий на вічні й космічні теми не говорить - і тому лишається вічним і відбиває якусь частинку космосу, - поскільки поезії взагалі дано космос у себе ввібрати. І, власне, у повоєнних журнальних публікаціях було більше видно цього справжнього Маланюка, ніж це є в збірці "Влада".

Однак він є і в ній. У поезії воскового танення літа в серпневі дні, в усвідомленні, що нема контрасту між вічністю й хвилиною, бо хвилини - це вічність, у відчутті ваги стиснених поетових тиш, у тому тягарі пам'яті, що на нього колись гірко скаржився Зеров і Клен, - хоч у Маланюка ця пам'ять - не літературно-кабінетна, а більше із спогадів про спорожнений окоп і заляклий кулемет 1919 року. Справа тут не в особистій, настроєвій чи пейзажній тематиці. Цей людина й поет має й історичне бачення. Триптих "Побачення", де сплетено мотиви українського Роду й Дому в історичних перипетіях націо-

нального життя, мотиви Начальника в роки державності і мотив Смерти, смерти, що її нема, смерти, що є поверненням до Роду й Дому, але справжнього, вічного, а не в етапах історичних закрутів і манівців і просвітлень, - ця поезія не ділиться на особисте і... я ледве не сказав політичне, але скажімо, може, історіософічне. Тут усе є в єдності. Бо коли вірити поетові, що вічність є хвилина і хвилина - це вічність, то будьмо послідовні і скажیم за нього, але вірмо, що з ним, і те, що людина - це історія, а історія - це людина, а можна б піти й ще далі, і сказати, що взагалі нема Історії з великої літери, що відкривається тільки полководцям душ чи строф. Та не робім цього кроку, щоб не менторувати, щоб не забувати, що перед нами справжній, чи не єдиний у нас тепер м а й с т е р і що, зрештою, він сам це добре знає, уже знає, що в л а д а с е - с е р ц е...

Збірка Маланюка має передмову від видавництва. Видавництво пише: "Коли б ця книга була опублікована своєчасно, нинішній читач міг би ствердити, скільки з поетичних прозрінь автора здійснилося в подіях останніх літ". На увазі, мабуть, мають апокаліптичні ноти збірки, рясні в ній, а здійснення їх убачають у подіях воєнних років. Тут потрібне подвійне застереження. По-перше, загальне. Поезія часто пророцтво й передбачення, але при одній конкретній умові: що поет не претендує бути пророком. По-друге, конкретне: з погляду кожної поодинокі людини остання війна була жахлива. Але з погляду - коли вже дозволено звертатися до таких високих персон - Історії, це був тільки малий, але доконечний епізод на шляху визволення України, - і епізод цілком позитивного змісту. Не місце тут обговорювати й доводити це. Досить сказати: вперше по війні здійснено єдність українську (духову, але і

територіальна має попри все своє значення), вперше проблема українська стала світовою, а не регіональною. Нарешті, війна зовсім не зруйнувала засад і підвалин людського життя й співжиття.

Володимир Державин (Три роки, 1945-1947, Мюнхен, 1948)

Глибоко органічний характер сучасного українського класицизму найвиразніше стверджується останньою стадією в творчості Євгена Маланюка: цей безперечно найрепрезентативніший поет попередньої духової доби "між двох воєн", напівсимволіст і напівромантик у переважній більшості своїх безмежно напружених і патетичних віршів, в останніх творах своїх, друкованих на другій еміграції (а датованих кінцем 30-х і початком 40-х років) дедалі чіткіше виявляє свій підхід від бароково-романтичної антиномії образу й мислі і своє консеквентне прагнення класичної гармонії мистецької форми, опертої на нехитних законах всеєвропейської естетики...

Григорій Костюк (З літопису літературного життя в діаспорі, Мюнхен, 1971).

Євген Маланюк, видавши 1954 року том вибраних своїх поезій, а в наступні роки - три нові збірки ("П'ята симфонія" - 1954, "Остання весна" - 1959 і "Серпень" - 1964), - цим ніби підсумував свій плідний і славний творчий шлях. Настрої другої для нього еміграції сильно позначилися на його, писаних уже в Америці, поезіях, зібраних у друкованій у "Сучасності" книзі "Перстень і посох". Раніше його поезія була динамічна, бойова, з сильними нотами історіософії і навіть публіцистики, яку він умів май-

стерно перетворювати на суто поетичний матеріал. У 50-60 роки в його поезії запанували філософські роздуми, заглибленість, індивідуальні нотки та критично-саркастичний погляд на події у сучасному світі. Для нього нестерпним було бачити збайдужіння сучасної людини, зматеріалізованість і духове здрибнення його еміграційних земляків. На цю тему він спалахував ширим гнівом, і тоді слово його подавньому дзвеніло критично-публіцистичним писанням. Зокрема він встиг видати два солідні томи своїх давніших есеїв і статей. Загальноновизнаний "олімпієць" на поетичному Парнасі, він ствердив і закріпив те значуще й оригінальне своє, що він вніс у нашу літературу...

Координати, том I. Антологія сучасної української поезії на Заході. Упорядкували: Б. Бойчук і Б. Рубчак, Мюнхен 1969.

Між двома війнами Маланюк виріс на витонченого майстра в мистецтві поезії. На нього звернули увагу не тільки еміграція і Галичина, але також і Радянська Україна. Там він офіційно став ворогом всього, що радянське, а неофіційно - здобув велику симпатію творців "розстріляного відродження".

У цей період своєї творчості Маланюк написав дуже багато цінних есеїв та статей на літературні теми; крім того, він систематично рецензував нові літературні появи на еміграції, в Галичині, на Закарпатті та в Радянській Україні. Поет також друкував багато статей на історичні та громадсько-політичні теми; в них він висловлював свої дуже особисті, безкомпромісові погляди на явища і події. Багато статей про проблеми української культури містив Маланюк в іншомовній пресі, особливо в польській

(журнали “Мархольт“, “Всхуд“ та інші)...

Окремі його поезії перекладені на німецьку, чеську, російську, польську, французьку й англійську мови. Велика збірка польською мовою, під заголовком “Геллада степова“, вийшла в перекладі поета Ястршембец-Козловського - перед війною, в Парижі. А нещодавно вийшла збірка перекладів французькою мовою...

Так уже в першій збірці “Стилет і стилос“ Маланюк кинув виклик усьому, що йде від Росії, як також і всьому м'якому і слабому в українській психіці. Він протиставив силу, мужність і вольовість українського народу його слабості, розспіваності, тужливості і любові до мирного життя, порівнюючи ці прикмети до Риму, з одного боку, і до Еллади - з другого. У цій збірці Маланюк також оформив тодішнє своє розуміння завдань поезії та її творців: поет мусить насамперед формувати націю, будуючи в душах своїх читачів тверду та безкомпромісну національну свідомість.

ПРИМІТКИ

БІБЛІОГРАФІЯ

видань творів Є. Маланюка

Поезія:

1. Стилєт і стилос, Подєбради, 1925.
2. Гербарій, Гамбург, 1926.
3. Земля й залізо, Париж, 1930.
4. Земна Мадонна, Львів, 1934.
5. Перстєнь Полікрата, Львів, 1939.
6. Вибрані поезії, Львів-Краків, 1943.
7. Влада, Філадельфія, 1951.
8. П'ята Симфонія, поєма. Філадельфія, 1954.
9. Поезії в одному томі, Нью-Йорк, 1954.
10. Остання весна, Нью-Йорк, 1954.
11. Серпень, Нью-Йорк, 1959.
12. Перстєнь і посох, Мюнхен, 1972.

Есе та праці літературно-критичні.

1. Нариси з історії нашої культури, 1954.
2. До проблеми большевизму, 1956.
3. Малоросійство, 1959.
4. Illustrissimus Dominus Mazepa, 1961.
5. Книга спостережень I., 1962.
6. Книга спостережень II., 1966.

- - - - -

х/ Подаємо за зб. Оксани Керч, Євген Маланюк, В 15-річчя з дня смерті. Філадельфія, 1983.

БІБЛІОГРАФІЯ

критичної літератури

1. М. Мухин, *Стилет і стилос* (рец.). - Нова Україна, ч. 6, Прага, 1925. с. 172-73.
2. О. Бабій, *Стилет і стилос* (рец.). - ЛНВ, кн. 9, Львів, 1925, 91.
3. М. Зеров, *Стилет і Стилос* (рец.). - Життя й Революція, Київ, 1925-26.
4. О. Ольжич, *Огляд поточних літературних явищ*. - Студентський вісник, Прага, 1931.
5. Є. Ю. Пеленський, *Євген Маланюк*. - Дажбог, ч. 4, Львів, 1933.
6. Z.N. /Z.Nájek/, E.Malanjuk, Ševčenko a Čechy /ref./.-Český časopis historický, č. 40, Praha, 1934, 193.
7. Ю. Клен (О. Бурггардт), *Земна Мадонна* (рец.). - Вісник, ч. 3, Львів, 1935, 230-32.
8. Ю. Клен, *Ще про сіре, жовте і про вісниківську квадригу*. - Вісник, ч. 6, Львів, 1935, 419-26.
9. Ю. Липа, *Campus Martius*. - У кн.: *Бій за українську літературу*, Варшава, 1935, 43-53.
10. Ю. Клен, *Слово про живе і мертве*. - Вісник, ч. 11, Львів, 1936, 828-34.
11. *Читач* (М. Мухин), Є. Маланюк. - У антол.: *Сучасні українські поети*, Чернівці, 1936, 32-59 (Це своєрідна інтерпретація з широким цитуванням з перших збірок поета).
12. Є. Ю. Пеленський, *Українські поети 20-х років*. - Антологія сучасної української поезії, Львів, 1936, 12-15.
13. С. Доленга, *Поет тьми й хаосу*. - В кн.: *Донцовщина*, Варшава, 1938, 43-63.
14. О. Теліга, *Перстень Полікрата* (рец.). - Вісник, ч. 7-8, Львів, 1939, 591-93.
15. Д. Донцов, *Гієрархічність у нашій історії* (97-109); *Ідеї провідної верстви у відношенні до землі* (203-211). - У кн.: *Дух нашої давнини*, Прага, 1944.
16. В. Бер (В. Петров), *Від Ars poetica Є. Маланюка до Ars poetica доби розкладеного атома*. - МУР, *Збірник I.*, 1946, 7-23.
17. В. Державин, *Поет епохи*. - *Наше Життя*, ч. 4, Авсбург, 2. 2. 1947.
18. В. Державин, *Три роки літературного життя на еміграції*. Мюнхен, 1948, 10-11.
19. О. Грицай, *Творчість Євгена Маланюка*. - *Літературний зошит*, ч. 2, 1947, 124.
20. В. Державин, *Поет своєї епохи*. Є. Маланюк, *Влада* (рец.). - *Український самостійник*, ч. 13, Мюнхен, 3. 5. 1952.
21. Л. Луців, *Влада* (рец.). - *Свобода* (недільне вид.), *Джерсі Сіті* 7. 4. 1952.

22. М. А., Влада (реп.). - Розбудова держави, ч. 2-3, Філадельфія, 1952, 26.
23. Я. Славутич, Євген Маланюк. - Америка, ч. 69, Філадельфія, 1949.
24. С. Гординський, Влада (реп.). - Київ, ч. 1, Філадельфія, 1952, 952-53.
25. Ю. Шерех (Ю. Шевельов), Влада се - серце. - Нові Дні, ч. 45, Торонто, 1953, 9-10.
26. І. Й. (І. Костецький), Первні поетичної влади (реп.). - Україна і світ, ч. 12-13, Ганновер, 1954, 81-82.
27. С. Г. (С. Гординський), Є. Маланюк (30-річчя збірки "Стилет і стилос"). - Київ, ч. 1, Філадельфія, 1955, 9.
28. С. Гординський, Є. Маланюк, 3 нагоди появи "Поезій" (1954). - Київ, ч. 2, Філадельфія, 1955, 64-68.
29. Д. Д. (Д. Донцов), Поет апокаліптичних літ. - Українець - Час, Париж, 24. 4. 1955.
30. Росен (Р. Єндик), 3 засадничих речей (Нариси з історії нашої культури). - Шлях перемоги, Мюнхен, 1955.
31. О. Жданович, Невгасиме полум'я Єремії (Є. Маланюк), Поезії в одному томі, Н. Й., 1954). - Українське слово, ч. 707, Париж, 1955.
32. Б. Кравців, За державну бронзу. - Вісник ООЧСУ, ч. 2, Нью-Йорк, 1955, 36-37.
33. П. Голубенко, Біля джерел двох культур (реп. Нариси з історії нашої культури. Н. Й., 1954; До проблеми большевизму. Н. Й., 1956). - Український Прометей, Детройт, 1956.
34. М. Волинський, До проблеми большевизму (реп.). - Визвольний Шлях, ч. 5, Лондон, 1957, 598.
35. Ю. Дивич (Ю. Лавріненко), 60-ліття Є. Маланюка. - Українська літературна газета, ч. 2, Мюнхен, 1957.
36. І. Костецький, Є. Маланюк шістдесятилітній. - Українські вісті, Новий Ульм, 24. 2. 1957.
37. Б. Рубчак, Вогненний голос, що між нами (В 60-ліття Є. Маланюка). - Овид, ч. 4, Чикаго, 1957, 13.
38. Б. Бойчук, Майстер залізного слова. - Українська літературна газета, ч. 2, Мюнхен, 1957.
39. Редакційна, 60-ліття Є. Маланюка. - Український Прометей, ч. 10, Детройт, 1957.
40. О. Тарнавський, Є. Маланюкові - 60 літ. - Листи до приятелів, ч. 6, Нью-Йорк, 1957, 8-9.
41. О. Т. (О. Тарнавський), Є. Маланюкові - 60 років. - Український Прометей, ч. 24, Детройт, 1957.
42. М. Галайчук, Історія України очима Є. Маланюка. - Овид, ч. 3, Чикаго, 1957, 36.
43. Л. Лиман, Московська формула (реп. До проблеми большевизму). - Українська літературна газета, ч. 2, Мюнхен, 1957.
44. М. Семичишин, Нариси історії нашої літератури (реп.). -

- Овид, ч. 1, Чікаго 1958, 17.
45. Ю. Лободовський, Маланюкова остання весна. - Українська літературна газета, ч. 9, Мюнхен, 1959, 3. 9.
 46. Ю. Лавріненко, Маланюк, Євген. - Енциклопедія Українознавства, Париж - Нью-Йорк, 1962, т. 4, 1445-45.
 47. Д. Бучинський, Маланюкова Книга спостережень. - Українська думка, ч. 22, Лондон, 1963, 7.
 48. Evhen Malaniuk. - В антол.: The Ukrainian Poets /189 - 1962/, Торонто, 1963, 411 - 415.
 49. O. Jdanovytsch, E. Malaniuk. В збірці: - Ewhen Malaniuk. Présenté par O. Jdanovytsch, traductions de M. Maslov et O. Repetylo, Paris, 1965, 7-15.
 50. І. Кошар, Інтерв'ю з Євгеном Маланюком. - Українські вісті, ч. 40, Новий Ульм, 1966, 5. 8.
 51. О. Тарнавський, Три поети еміграції. - У кн.: Туга за мітом. Есеї. Нью-Йорк, 1966, 106-108.
 52. Я. Славутич, Історіософія Є. Маланюка. - Північне сяйво, Альманах III., Едмонтон, 1966, 123-29.
 53. О. Керч, Книга спостережень II. - Америка, ч. 82, Філадельфія, 1966.
 54. О. Бойків, Поет-літературознавець і мислитель. (Рец. кн. Книга спостережень II.). - Українське слово, ч. 1296, Париж, 1966.
 55. М. Рудницька, Поет-герольд Шевченкової України. (Напередодні 70-ліття Є. Маланюка). - Український голос, ч. 22, Вінніпег, 1966, 9.
 56. І. Качуровський, Вісниківство і російська поезія. - Сучасність, ч. 3, Мюнхен, 1967, 67.
 57. Редакційна, Помер Є. Маланюк. - Українське слово, ч. 1370, Париж, 1968, I.
 58. О. Семененко, Слово над труною Є. Маланюка. - Свобода, Джерсі Сіті, 8. 3. 1968.
 59. Редакційна, Похорон Є. Маланюка. - Свобода, Джерсі Сіті, 8. 3. 1968.
 60. О. Тарнавський, Смерть Одиссея (На гріб Є. Маланюка). Там же.
 61. У. Самчук, Смерть великого поета. - Свобода, Джерсі Сіті, 24. 2. 1968.
 62. Б. Бойчук, Є. Маланюк і його доба (До 70-річчя поета). 36. Слово, ч. 3, Нью-Йорк, 1968, 368-75.
 63. С. Гординський, Є. Маланюк - національний поет (Доповідь на вечорі "Слова"). - Український голос, ч. 15, Вінніпег, 1968, 3-5.
 64. О. Семененко, Там, де була юність... (Спогади). - Сучасність, ч. 8, Мюнхен, 1968, 32-37.
 65. К. Гридень (М. Мухин), Перші зустрічі з Маланюком. Там же, 38-48.
 66. Б. Кравців, Лірика Є. Маланюка. Там же, 50-58.
 67. І. Янішевський, Від Синюхи до Гудсона ріки. - Молода

Україна, 1970.

68. Б. Романенчук, Є. Маланюк - "Кривавих шляхів апостол". - Естафета, ч. 1, Торонто, 1970, 177-92.
69. Г. Костюк, 3 літопису літературного життя в діаспорі. Мюнхен, 1971, 34.
70. Л. Луців, Остання збірка Є. Маланюка. - Свобода, ч. 167, Джерсі Сіті, 1972.
71. Л. Луців, Є. Маланюк, Перстень і посох. Епілоги. - Свобода, ч. 59, Джерсі Сіті, 1973, 2-3.
72. М. Антонович, Поет - прапор. - Новий шлях, Вінніпег, 3. 3. 1973.
73. Ю. Шерех (Ю. Шевильов), Влада се - серце. - У кн. Ю. Шерех, Друга черга, Мюнхен, 1978, 237-41.
74. Ю. Шерех, Два поети (Є. Маланюк - В. Лесич). - Сучасність, Мюнхен, 1978.
75. Ю. Шерех, Не для дітей. Літературно-критичні статті і есеї. Мюнхен, 1964, 209-16, 225, 233, 247, 272, 335.
76. Євген Маланюк - В 15-річчя з дня смерті. Упорядник Оксана Керч. Вид-ня Кураторія Фонду ім. Лариси Целевич і Уляни Целевич-Стецюк. Філадельфія, 1983, 119. Зб. охоплює: Від упорядника (5); О. Керч, Спроба біографії з поетових слів (7-12); О. Семененко, Там, де була юність... (13-19); З. Плітас, Наша перша зустріч (20-23); Уривки з перших листів Є. Маланюка до Зої Равич /24-27/; І. Янішевський, Від Синюхи до Гудсон - ріки (28-31); Інж. П. Шох, Є. Маланюк (Спомин, 32-38); Проф. Дж. М. Кіршбавм, Є. Маланюк, яким я його знав (38-40); Л. Полтава, Із спогадів про Є. Маланюка (43-45); Фотоматеріали - 45-53 та ін.; Д. Донцов, Поет апокаліптичних літ (54-56); Б. Романенчук, Є. Маланюк - "Кривавих шляхів апостол" (57-63); В. Біляїв, Про Маланюка (63-71); С. Наумович, Є. Маланюк про сумерк російської імперіалістичної літератури (72-77); Б. Олександрів, Поезія Є. Маланюка та її відгомін в Україні (78-84); Орест Т. Павлів, Деякі аспекти націоналістичного світо-гляду Ю. Маланюка (85-91); Я. Ласовський, Проблема стилю в музичному трактуванні поезій Є. Маланюка (92-93); Остання весна. Драматичний монолог до тексту Є. Маланюка (94-110); Переклади на французьку та англійську мови (111); Дружні шаржі й карикатури (112-113); Л. Яцкевич, Панга рей - Є. Маланюкові (113-115); Т. Курпіта, Шаржі (116); Бібліографія видань творів Є. Маланюка (117); Б. Р. (Романенчук), Про творчість Є. Маланюка - Бібліографія критичної літератури (118-119, неповна).
77. П. Одарченко, Збірник, присвячений Є. Маланюкові. - Визвольний шлях, Мюнхен, листопад 1984, 1397-1401.
78. М. Неврлий, Є. Маланюк - Воскресіння. - Україна, № 47, Київ, 1989, 6-7 (Добірка, 8-9).
79. Л. Череватенко, Епоха йде молитви і вогня... - Дніпро, № 3, Київ, 1990, 85-87 (Добірка, 88-95).

80. І. Дзюба, Поезія вигнання. - Прапор, № 1, Харків 1990, с. 131-136.
81. M. Nevrlý, Neznámý Macharův dopis. Tvar, literární týdeník, č. 13, Praha, 31.5. 1990, s. 7.
82. Р. Братунь, Повернення майстра. - Дзвін, № 5, Львів, 1990, с. 16-17, Добірка - 10-16.
83. М. Неврлий, Лист Й. С. Махара Євгену Маланюкові. - Літературна Україна, № 43, Київ, 25. X. 1990, с. 7.
84. М. Неврлий, Муза болю і гніву (Є. Маланюк). - Літературна панорама. Київ, вид. "Дніпро", 1990, с. 170-181.
85. Л. Череватенко, Загостреним болочим слухом... - Дніпро, № 1, Київ, 1990, с. 146-147.
86. С. Барабаш, Категорія національного і загальнолюдського в ліриці Євгена Маланюка. - Тези республіканської науково-практичної конференції. - Донецьк, 1990, с. 100-102.
87. Л. Куценко, Співець степової Еллади. - Молодий комунар, орган ОК ЛКМУ, Кіровоград, 10. 2. 1990, с. 6.
88. Л. Куценко, Боян Еллади степової. - Народне слово. Орган ОР народних депутатів. Кіровоград, 13. 12. 1990, с. 4.
89. Ю. Лавріненко, Поет своєї епохи (Штрихи до портрету Є. Маланюка. Передрук із кн. "Зруб і парости", Мюнхен 1971). - Українська мова та література в школі, № 1, Київ, 1991, с. 59-66.
90. М. Рябенко, До чого це призведе? - Народне слово, Кіровоград, 7. 2. 1991.
91. Л. Куценко, Вдовині діти. - Народне слово, Кіровоград, 7. 2. 1991.

Упорядник цього першого у нас видання творів Є. Маланюка висловлює ширю подяку за допомогу в його праці сину поета Інж.-арх. Богдану Маланюку (Прага), Святославу Гординському (Париж - Нью-Йорк), Проф. В. Буртгардтові (Лондон, Онт.- Канада), Проф. Ю. Бойкові (Мюнхен), Д-ру Ігорю Качуровському (Мюнхен), поету Леоніду Лиману (Нью-Йорк), Д-ру Маркові Антоновичу (Монтреаль - Канада), Професорові Аркадію Жуковському (Париж).
Всі вони допомагали розшукувати різні матеріали, доповнювати бібліографію, фотоматеріали і т. д.

ЗМІСТ

Поет боротьби й вселюдських ідеалів -	
М. Неврлий	6
СТИЛЕТ І СТИЛОС (1925)	
Молитва	36
Стилет чи стилос?	37
Біографія	38
Зловісне	40
З "Сучасників"	41
І час настав	42
Вечір	43
Несамовитим криком крові	44
Уривок з поеми	45
Ars poetica	47
ГЕРБАРИЙ (1926)	
Під чужим небом	50
Ісход	53
З "Євангелії піль"	54
Псальми степу	55
Вітри історії	60
ЗЕМЛЯ Й ЗАЛІЗО (1930)	
Напис на книзі віршів	65
Сьогодні	70
Знаю - медом сонця, ой Ладо	72
Варязька балада	75
Чорне. Чорне. Ні вогника в морок	77
Нема нічого на землі	78
Шевченко	79
Куліш	80
Невичерпальність	81
Клекотить ще, але догоряє	82
Одсяяло, одсиніло полудне	82
Вавілон був і Ассірія	83
Не хліб і мед слов'янства	84
Ще початок. І серце вірить хоче	84

З "Варягів"	85
ЗЕМНА МАДОННА (1934)	
Ще сяє день. Ще високо блакить	90
Думи мої, думи	91
Беатріче	93
Прага	94
Відвіку покарано степом	96
З "Людського"	97
З "Ночей"	98
Українські візантійські очі	99
З "Чорної Еллади"	100
Убійникам	102
Лежиш, розпусто, на розпутті	104
Невимовне	106
З "Варязької весни"	108
Київ	109
I, дійсно, лист Ваш - подих моря.....	110
Земна Мадонна.....	111
Сага.....	113
ПЕРСТЕНЬ ПОЛІКРАТА (1939)	
Доля.....	116
Провесна.....	117
Вічне.....	119
Дума.....	121
Ноктюрн III.....	123
Два сонети.....	124
Крик Ксенофонових фаланг'.....	126
Символ.....	127
З "Полтави".....	128
До портрету Мазепи.....	130
Від віку й донині.....	131
Над могилою Василя Тютюнника.....	132
Батьківщина.....	133
Київ (Пам'яті Ю. Нарбути).....	135

ВЛАДА (1951)	
Ми повертаємося всп'ять.....	138
Присвятні строфи.....	139
Вечір.....	141
Аще забуду тебе, Ієрусалиме.....	142
З вагону.....	143
Будні.....	144
Кінець початку.....	146
Що Петроград і Ленінград.....	149
Свідомість.....	150
Технократія.....	151
Істотне.....	152
По кожній страті.....	153
Фавстівська ніч.....	154
А син питає.....	155
Влада.....	156
Березіль (М. Хвильовому).....	157
З щоденника.....	159
Пост скріптур.....	160
Доба.....	161
Досвід.....	162
П'ЯТА СИМФОНІЯ. Поема (1954).....	163
ПРОЩА (1954)	
Ісход II.....	178
Навіть снитись мені не хочеш.....	179
Листопад.....	181
Щербатий місяць.....	182
Закарпаття.....	183
Шумить серпневий вітер.....	183
Уривок.....	184
Друге посланіє.....	186
25 травня 1926 року.....	189
Доба.....	190
Камінь (О. Лятуринській).....	191
Біля пам'ятника Міцкевичу.....	192

Місячна соната.....	193
Дві елегії.....	197
Останній лист.....	199
Станіслав Виспянський.....	200
Миколі Зерову.....	202
“Східнячка“.....	203
Нью-йоркські стенограми (М. Мухинові).....	204
ОСТАННЯ ВЕСНА (1959)	
День таємничим шепотом шепоче.....	208
В осіннім саду.....	209
N.N. (Ми далекі, чужі і окремі).....	210
Над Балтиком (Й. С. Махарові).....	211
Задавнена розмова.....	212
Arg poetica (Ю. Тувімові).....	213
Шорстка псальма (з Й. С. Махара).....	215
Голгота (з Й. С. Махара).....	217
Антистрофи (А. Ахматовій).....	223
Пам'яті поета і воїна (Н. Гумільову).....	225
Зустріч.....	227
Синові.....	228
Думи.....	229
В літаку.....	230
Так довго був двуликий і двоякий.....	230
СЕРПЕНЬ (1964)	
Ave Caesar, сліпучий серпне.....	232
Сонети про Орлика.....	233
Ноктюря.....	236
Людина й море (з Ш. Бодлера).....	237
Поштова картка.....	236
Дні.....	238
Прага (Тут мешкав Фавст).....	240
Дикі кучері, очі циганські.....	241
Не пам'ятатиму нічого.....	242
Ніч над потоком.....	243
Портрет.....	244

Вже кров'ю кленів.....	244
Не треба мудрости - вона згашає синь.....	245
Неможливого раю жадали.....	245
Під Єрусалимом (з Й. С. Махара).....	247
Скарга.....	249
Пам'яті Т. Осьмачки.....	250
Година поезії.....	251
М. Зерову.....	252
Post scriptum.....	253
ПОЗА ЗБІРКАМИ	
Із циклу "Поле бою".....	256
Містечко.....	257
Серпень, Вересень вже непорушно стоять.....	257
Знов зустріну тебе.....	258
Кінець літа.....	259
Полонинка II.....	260
Поле бою.....	261
Campanus Martius.....	262
Ангел смерті I.....	263
Ангел смерті II.....	264
Канадський сонет.....	265
Епос починається так.....	266
Літо (Т. Б.).....	267
Війна.....	269
Побачення.....	271
З М. Кузьміна.....	272
В початку світової ночі.....	272
ЕСЕ ТА ПРАЦІ ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ	
Ранній Шевченко.....	274
Нариси з історії нашої культури (уривки).....	286
В Кулішеву річницю.....	299
Коли року 1917 (М. Зеров - Г. Нарбут).....	312
13. 5. 1933 (М. Хвильовий).....	315
Лист до молодих.....	323
Над могилою Максима Рильського.....	327

День поезии 1967 (Рец.).....	330
СПОГАДИ ПРО МАЛАНЮКА	
К. Гридень, Перші зустрічі з Маланюком.....	334
Проф. Дж. М. Кіршбавм, Є. Маланюк, яким я його знав.....	346
Vzpomínky básníkova syna.....	351
М. Неврлий, Його ніколи не забуду.....	357
П. Одарченко, Мої зустрічі з Є. Маланюком....	360
В. Приходько, Фрагмент із “Щоденника“.....	367
Л. Лиман, Про щирого друга.....	372
Б. Бойчук, Відбронзований портрет	
Є. Маланюка.....	387

ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ МАТЕРІАЛИ ПРО Є. МАЛАНЮКА

І. Дзюба, Поезія вигнання.....	396
І. Качуровський, До “реабілітації“	
Є. Маланюка.....	406
Уривки з різних критичних праць:	
З Б. Бойчука.....	411
З Б. Кравціва.....	412
З Ю. Шереха (Ю. Шевильова).....	415
З В. Державина.....	418
З Г. Костюка.....	418
З антології “Координати“, том І.	419
ПРИМІТКИ.....	421
БІБЛІОГРАФІЯ.....	438
ФОТОМАТЕРІАЛИ	

Євген Маланюк
Земна Мадонна

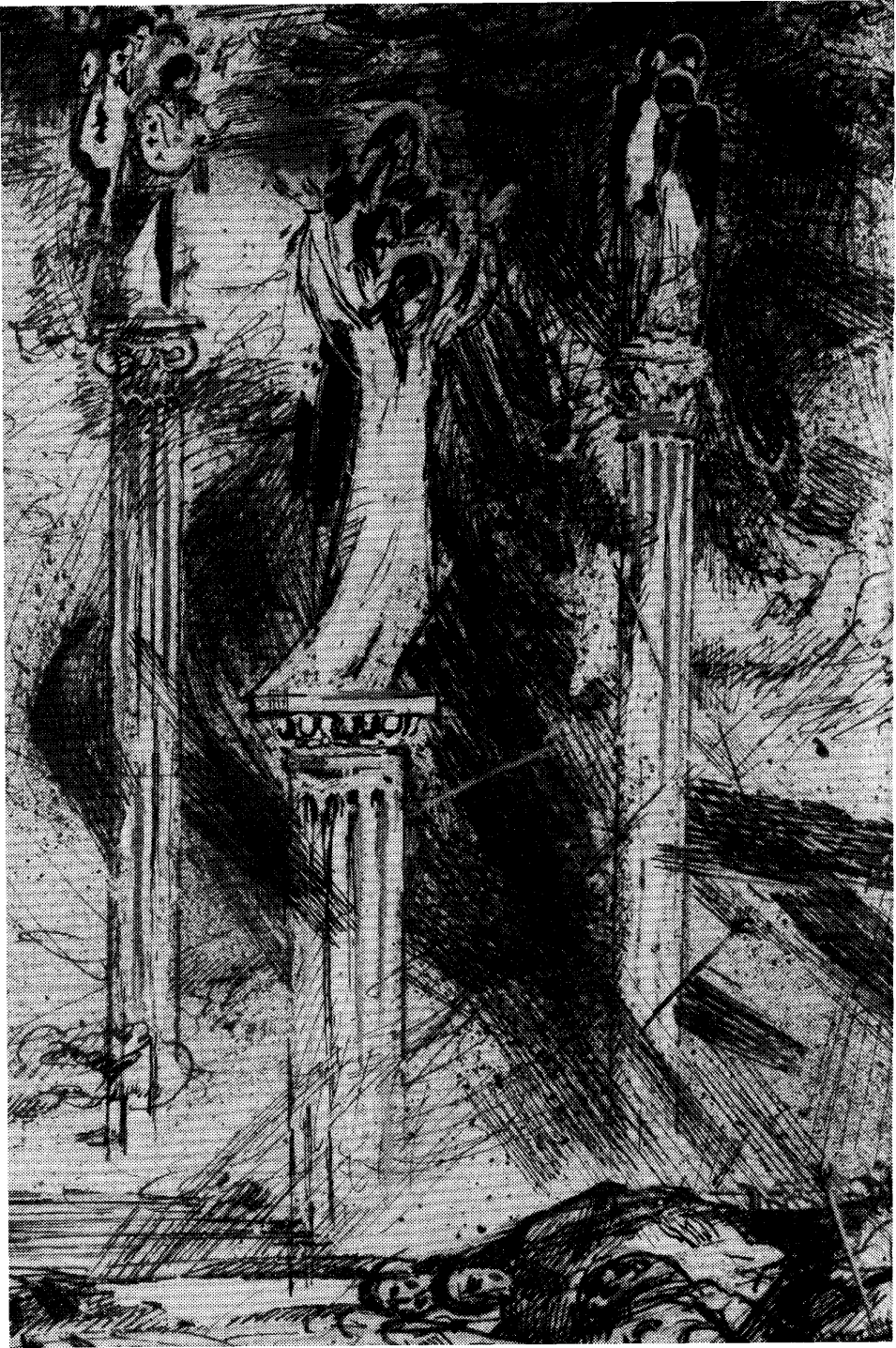
**Видало Словацьке педагогічне видавництво
в Братиславі, вул. Сасінкова, № 5,
відділ української літератури в Пряшеві,
вул. Пожарницька, № 15
та Фундація ім. Олега Ольжича у Лондоні**

як свою 461 публікацію

**Відповідальний редактор Віталій Конопелець
Художній редактор Ладислав Цупер
Технічний редактор Анна Надьова
Обкладинку оформив Прокіп Колісник**

**Друкували Остравські друкарні, Острава
Комп'ютерний набір ДАТАПРЕСС Пряшів**

ISBN 80-08-01693-0

The background of the cover is a dark, expressive ink drawing. It depicts a scene with a large, curved structure, possibly a tent or a cave entrance, supported by several vertical poles. In the foreground, there are several figures or forms, some appearing to be carrying loads or engaged in some activity. The drawing is done with heavy, gestural lines, creating a sense of depth and atmosphere. The overall style is reminiscent of a charcoal or ink sketch.

ЄВГЕН
МАЛАНЮК

ЗЕМНА МАДОННА

Вибране

Словацьке педагогічне видавництво у Братиславі,
відділ української літератури в Прящеві
Фундація ім. Олега Ольжича у Лондоні
1991